

**Zadania dydaktyczne dla nauczycieli prowadzących edukację
przyrodniczą w dzielnicach Bleszno i Wrzosowiak
w Częstochowie**

Praca zbiorowa pod redakcją Bożeny Dobosik

(uaktualniona w oparciu o nową PP)

Autorzy opracowania:

**Bożena Dobosik, Paweł Kaczmarek, Małgorzata Mitreva, Mirosława
Trzepizur, Barbara Tryba, Ilona Wajs-Michalek**

Częstochowa 2008

Częstochowa – Kraków 2022

Spis treści

Wstęp	3
<i>Bożena Dobosik</i> – Opis stanowisk dydaktycznych w dzielnicy Błeszno	4
Zadania dydaktyczne w dzielnicy Błeszno	7
<i>Bożena Dobosik</i>	
Stanowisko 1 (Zbiornik Michalina)	7
<i>Bożena Dobosik</i>	
Stanowisko 2 (róg ul. Bugajskiej i Wojska Polskiego)	10
<i>Bożena Dobosik</i>	
Stanowisko 3 otoczenie kościoła pw. św. Jana Chrzciciela	12
<i>Bożena Dobosik, Mirosława Trzepizur</i>	
Stanowisko 4 (otoczenie przystanku Błeszno)	14
<i>Bożena Dobosik, Barbara Tryba, Ilona Wajs-Michalek</i>	
Stanowisko 5 (ul. Kusocińskiego – Łąki Błeszneńskie)	16
<i>Bożena Dobosik, Małgorzata Mitreva, Ilona Wajs-Michalek</i>	
Stanowisko 6 (róg ul. Bohaterów Katynia i J. Kusocińskiego)	18
<i>Bożena Dobosik</i> – Opis stanowisk dydaktycznych w dzielnicy Wrzosowiak	21
Zadania dydaktyczne w dzielnicy Wrzosowiak	22
<i>Bożena Dobosik</i>	
Stanowisko 1 (wzgórze Błeszno - kościół)	22
<i>Bożena Dobosik, Barbara Tryba</i>	
Stanowisko 2 (wzgórze Błeszno- ogródki działkowe)	24
<i>Bożena Dobosik</i>	
Stanowisko 3 (róg ul. Orkana i Al. 11 listopada)	25
<i>Bożena Dobosik</i>	
Stanowisko 4 (teren pomiędzy Al. WP i 11 listopada przy stacji BP)	27
<i>Bożena Dobosik, Paweł Kaczmarek</i>	
Stanowisko 5 (ul. Orkana – Szkoła Podstawowa nr 53)	29
Bibliografia	31
Wymagania ogólne (cele kształcenia) w Podstawie programowej przyrody i geografii (Dz.U. z 2017 r poz.356; Dz.U. z 2018 r. poz. 467)	32

Wstęp

Publikacja jest efektem zbiorowej pracy grupy nauczycieli geografii i przyrody pod kierunkiem doradcy metodycznego geografii w Samorządowym Ośrodku Doskonalenia w Częstochowie mgr Bożeny Dobosik. W dniu **17 kwietnia 2008 r.** odbyły się w dzielnicach Błeszno i Wrzosowiak zajęcia terenowe prowadzone przez doradcę metodycznego, podczas których dokonany został wybór stanowisk oraz powstał zarys poszczególnych zadań. Uczestnicy tych zajęć są autorami niniejszej publikacji. Prezentowane zadania mogą być wykorzystywane na różnych poziomach kształcenia. Mogą być także inspiracją do tworzenia przez nauczycieli własnych zadań np. dotyczących terenów położonych w pobliżu swoich szkół.

Proponowana trasa w dzielnicy Błeszno ma około **5 km**, a w dzielnicy Wrzosowiak około **2,5 km** długości. Opracowane zadania mogą być wykonywane w ramach ćwiczeń terenowych z przyrody, geografii czy biologii. Przewidywany czas wykonania wszystkich zadań na trasie to około **7 godzin lekcyjnych**.

. Przed pójściem w teren konieczne jest:

- przygotowanie uczniów do zadań, które mają być wykonane w terenie,
- przypomnienie uczniom zasad bezpiecznego zachowania się w terenie,
- ustalenie trasy i wyznaczenie stanowisk prowadzenia pomiarów i obserwacji,
- przygotowanie środków dydaktycznych i materiałów pomocniczych,
- przygotowanie kart pracy.

Podsumowaniem zajęć terenowych może być np. wykonanie posteru, prezentacji multimedialnej, czy gazetki szkolnej (klasowej). Po zakończeniu zajęć wskazane jest przeprowadzenie ich ewaluacji.

Proponowane metody: obserwacja bezpośrednia, pomiar, praca z mapą, planem miasta i innymi źródłami informacji, SWOT, pogadanka, ćwiczenia techniczne.

Środki dydaktyczne i materiały pomocnicze: mapa topograficzna lub plan Częstochowy, karty pracy z zadaniami, kompasy, klucz lub przewodnik do oznaczania roślin, taśma miernicza lub metr krawiecki, pojemnik na próbki gleby, notatnik, przybory do rysowania.

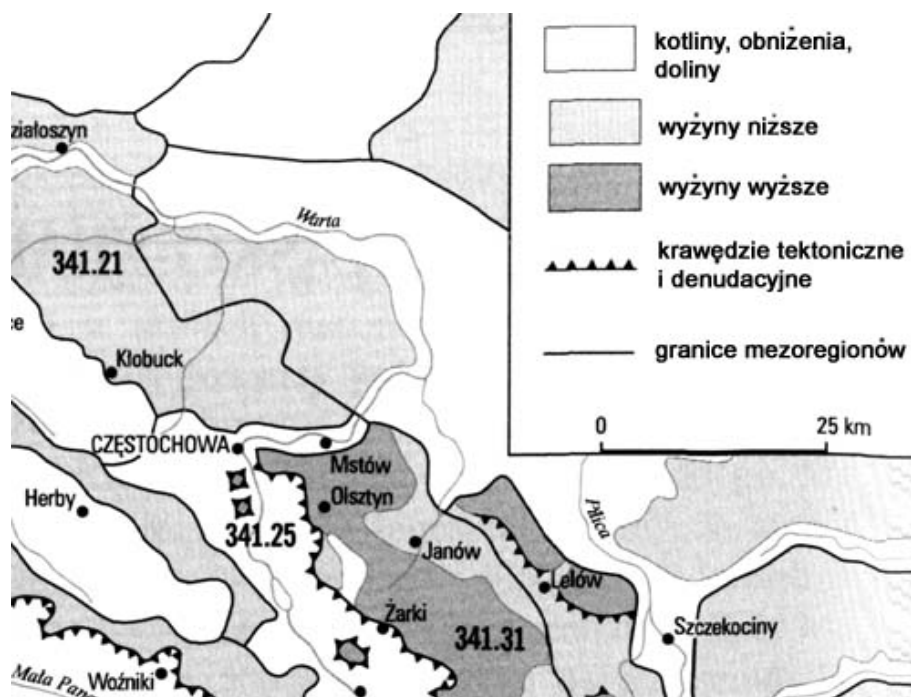
W **2022 r.** polecenia zadań zostały przystosowane do wymagań ogólnych, czyli celów kształcenia nowej podstawy programowej z przyrody, geografii i biologii. Każdemu zadaniu przypisano odpowiednie wymagania ogólne. Uaktualniono także opisy stanowisk. Zamieszczono również wymagania ogólne (cele kształcenia) w podstawie programowej przyrody i geografii.

W dzielnicy Błeszno dodano trzy nowe stanowiska – zbiornik Michalina, róg ul. Bugajskiej i Wojska Polskiego i otoczenie kościoła pw. św. Jana Chrzciciela. Stanowiska wzgórze Błeszno – kościół i wzgórze Błeszno – ogródki działkowe przeniesiono zgodnie z ich administracyjnym położeniem do dzielnicy Wrzosowiak.

Bożena Dobosik

Opis stanowisk dydaktycznych w dzielnicy Bleszno

Częstochowa położona jest na styku trzech mezoregionów (ryc. 1) – Wyżyny Częstochowskiej (341.31), Wyżyny Wieluńskiej (341.21) i Obniżenia Górnej Warty (341.25)

Ryc. 1 Mezoregiony północnej części wyżyny Śląsko Krakowskiej (Kondracki J. 2000)

Dzielnice Bleszno i Wrzosowiak leżą w Obniżeniu Górnej Warty. Granicę między Wyżyną Częstochowską i Wyżyną Wieluńską wyznacza przełomowa dolina Warty. Granicę między Wyżyną Częstochowską a Obniżeniem Górnej Warty stanowi kuesta, czyli próg strukturalno-denudacyjny. Próg rozwinął się na wychodniach wapieni górnourajskich np. na Złotej Górze (ca 40 m). W sąsiedztwie kuesty – ale już w obrębie Obniżenia Górnej Warty - występują góry świadki zbudowane z wapieni keloweju (jura środkowa) np. wzniesienia Jasnej Góry, Bleszna, Ostatniego Grosza.

Bleszno znajduje się w południowej części miasta. W skład dzielnicy wchodzi również osiedla Kręciwilk, Bugaj, Brzeziny Małe i Brzeziny Wielkie. Dawniej Bleszmem nazywano obszar wybiegający poza współczesną dzielnicę, obejmujący Ostatni Grosz i Raków.

Pierwsza wzmianka źródłowa o wsi Bleszno pochodzi z 1382 r. Na przełomie XIV i XV w. Bleszno należało do rycerskiego rodu Bielów herbu Ostoja. Majątek Bleszno uformował Abel Biel, burgrabia w Wieluniu i starosta w Krzepicach, wymieniany w dokumentach z 1373–1414. Wieś położona była w pobliżu Warty, przy trakcie krakowskim. Na terenie Bleszna znajdował się dwór, folwark, młyn, karczma, huta żelaza i huta szkła. Wzgórze bleszneńskie dostarczało kamienia wapiennego dla celów budowlanych. Wieś należała do parafii częstochowskiej pw. św. Zygmunta.

W 1930 r. wieś i majątek Bleszno wraz z folwarkiem Bleszno-Brzeziny zostały włączone w obręb miasta, a w 1952 cała gromada Bleszno (należąca dotąd do gminy Wrzosowa) znalazła się w jego obszarze.

Stanowisko 1 zbiornik Michalina

Zbiornik Michalina to zalane wodą wyrobisko cegielni „Michalina” położone w odległości ok. 200 m od skrzyżowania al. Wojska Polskiego i ul. Bugajskiej, przy drodze szutrowej odchodzącej przed przejazdem kolejowym (linii Częstochowa – Katowice) w stronę ul. Jęczmiennej (dawniej fragment ul. Żareckiej). Cegielnia powstała w 1898 r., a jej założycielami byli Stanisław Helman i Fabian Zorski. Nazwę Michalina przyjęła od imienia żony Stanisława Helmana. Produkowano w niej szeroki asortyment wyrobów: oprócz cegły palonej, szamotowej i klinkierowej także terakotę, majolikę, kafle oraz kamionkę.

W odkrywcę wydobywano ility środkowojurajskie. Złoże miało średnio 17 m miąższości, przykryte nakładem czwartorzędowych piasków i żwirów (o średniej grubości 1,5 m). W końcowym okresie eksploatacji (na początku lat 70. XX w.) pracownicy wydobywający ility odsłoniли źródło o dużej wydajności. Napływ wody był tak intensywny, że nie zdążono zdemontować sprzętu (koparki i torów kolejki) i zapobiec podnoszeniu się jej poziomu. W momencie zalania niecki zbiornik miał ok. 3 ha powierzchni; w wyniku powstawania osuwisk powierzchnia zwiększyła się do ok. 5,5 ha. Kumulacja materiału ilastego na dnie zmniejszyła jego głębokość z ok. 30 m do ok. 14–15 m (dane są orientacyjne z powodu braku szczegółowej dokumentacji).

Po likwidacji cegielni zbiornik wydzierżawiło od miasta w 1974 r. Koło Polskiego Związku Wędkarskiego „Okon” działające przy Hucie im. B. Bieruta. Akwen został zarybiony takimi gatunkami jak: karpie, okonie, szczupaki, amury, klenie i wzdręgi. Dla mieszkańców okolicznych osiedli zbiornik pełni dziś także funkcję rekreacyjną. Z racji głębokości i stromych brzegów (skarpy od strony południowej i południowo-zachodniej mają wysokość 8 m od lustra wody) jest to akwen niebezpieczny i choć obowiązuje zakaz kąpeli, nie brak amatorów pływania w nim w okresie letnim. Wśród roślin wodnych występują tu: wywłócznik kłosowy, rogatek sztywny, moczarka kanadyjska i jeżogłówka gałęzista. W zbiorniku stwierdzono obecność racicznicy zmiennej z rodziny małżowatych, pijawki rybiej, wypławka tygrysięgo i raka amerykańskiego. Roślinność wodna reprezentowana jest przez dość duże płyty zbiorowisk z dominującym wywłócznikiem kłosowym i rogatką sztywną. W wodzie w pasie przybrzeżnym szerokości około 2-3 m występują różnej wielkości (na ogół małe) płyty zbiorowisk szuwarowych: szuwaru trzcinowego, szuwaru szerokopałkowego i wąskopałkowego.¹ W strefie przybrzeżnej rośnie także trzcinnik i w mniejszej ilości – tatarak zwyczajny. Wokół zbiornika rośnie wiele gatunków drzew, m.in. robinia akacja, wierzba iwa, wierzba biała, brzoza, osika, klon pospolity, topola, olsza czarna, od strony południowo-zachodniej sosna, a ponadto rosną tu dzikie jabłonie i grusze.

W pobliżu zbiornika (na północ od niego) znajduje się kamień i krzyż Bojemskiego. Upamiętniają one miejsce zamordowania dyrektora huty Mariusza Bojemskiego który został zastrzelony w tym miejscu przez grupę „Rewolucjonistów – Mścicieli” 21 VII 1912 r. Kamień wraz z osadzonym na nim krzyżem ustawiono z inicjatywy matki Bojemskiego. Głaz dostarczył miejscowy zakład kamieniarski Kruszyński i Proszowski, a krzyż wykonano w warsztatach mechanicznych huty.

Stanowisko 2 róg ul. Bugajskiej i Al. Wojska Polskiego

Aleja Wojska Polskiego to najdłuższa ulica w Częstochowie, bo ma ponad 15 km długości. Budowę jej zakończono w 1976 r. Przy jej budowie pracowali m. in. żołnierze – stąd nazwa ulicy. Jest ona fragmentem DK91, dlatego natężenie ruchu na niej jest ogromne. Ulica Bugajska rozciąga się pomiędzy al. Wojska Polskiego a granicą miasta z gminą Olsztyn. Stanowi część drogi krajowej nr 46, jest trasą wylotową z Częstochowy w kierunku m.in. Janowa i Kielc. Na ul. Bugajskiej w pobliżu skrzyżowania znajduje się przejazd kolejowy. Jest to jeden z najbardziej niewralgicznych punktów komunikacyjnych w Częstochowie i często tworzą się tam korki. Przy skrzyżowaniu al. Wojska Polskiego i ul. Bugajskiej zlokalizowane są usługi związane z motoryzacją m.in. salony samochodowe.

Stanowisko 3 otoczenie kościoła pw. św. Jana Chrzciciela

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela znajduje się przy ul. Długiej w odległości ok. 400 m od jej skrzyżowania z ul. Bohaterów Katynia. Przy wejściu na plac kościelny znajduje się krzyż i okazały głaz zieleńca. Parafia św. Jana Chrzciciela została erygowana w 1990 r.

Zabudowa ul. Długiej jest jednorodzinna. Niektóre budynki mają co najmniej kilkadziesiąt lat – zbudowane są z drewna, wapienia i cegły.

Stanowisko 4 otoczenie przystanku Bleszno

Przystanek autobusowy Bleszno położony jest przy ul. Bohaterów Katynia na terenie Bleszna Południowego. W tej części dzisiejszej dzielnicy miasta w średniowieczu istniał gródek obronny należący do Bielów herbu Ostoja. Jeden z nich książę Henryk Biel był ostatnim proboszczem kościoła na Jasnej Górze, który przekazywał go w 1382 r. OO Paulinom. Istniejąca w pobliżu osada należała do rodu Bleszyńskich herbu Oksza – stąd nazwa Bleszno. Miejskiego charakteru Bleszno

¹ Cabała S., Gębicki C., Pierzgałski K., Zygmunt J., Przyroda Częstochowy 2009

zaczęło nabierać dopiero w XX w.

Największym obiektem w otoczeniu przystanku autobusowego jest Centrum Medyczne Jurajska. Występują tu luźno stojące domy mieszkalne.

Stanowisko 5 ul. Kusocińskiego – Łąki Bleszneńskie

Ul. Kusocińskiego łączy Bleszno Południowe z Brzezina Małymi. Prowadzi ona przez niezabudowany teren porośnięty roślinnością łąkową i torfowiskową, czyli Łąki Bleszniańskie. W podłożu prawdopodobnie płytko występują nieprzepuszczalne ropy i łupki środkowojurajskie.

Przeważają łąki wyczyńcowe, a w środkowej części kompleksu wilgotne łąki ostrożeńiowe z dominującym gatunkiem ostrożeńiem łąkowym.² Fragment tego obszaru przy ul. Długiej to obszar projektowanego rezerwatu torfowiskowego „Łąki Bleszneńskie” o powierzchni 2,07 ha.

Z Łąk Bleszneńskich roztacza się wspaniała panorama południowej części miasta i okolic Częstochowy.

Stanowisko 6 róg ul. Bohaterów Katynia i ul. Kusocińskiego

W południowym krańcu Częstochowy ul. Bohaterów Katynia łączy się z Al. Wojska Polskiego. Dzisiejsza ul. Bohaterów Katynia to dawna droga do Koziegłów, która prowadziła przez grzbiet wzgórza Bleszno. Jej południowy odcinek wyraźnie wcina się w wapienne podłoże. Ulica obsadzona jest szpalerem kilkudziesięcioletnich kasztanowców. Z punktu położonego w pobliżu skrzyżowania ul. Kusocińskiego i Bohaterów Katynia widać fragment Wyżyny Częstochowskiej z Ossoną, Zieloną Górą, Górą Towarnymi, G. Zamkową i Sokolimi Górą.

---

2 Zygmunt J. Przyroda Częstochowy stanowiska przyrodnicze wg dzielnic s.7

Zadania dydaktyczne w dzielnicy Bleszno

Bożena Dobosik

STANOWISKO 1 zbiornik Michalina

Zadanie 1 [SP przyroda II.1 i 3 SP geografia II.1 i 2 SPP geografia ZP II.1]

A. Zlokalizuj miejsce, w którym jesteś na planie lub mapie miasta.

B. Podaj, w którym kierunku od tego miejsca znajduje się:

plac W. Biegańskiego ....., cmentarz żydowski przy ul. Złotej .....

C. Oblicz najkrótszą odległość od miejsca, w którym się znajdujesz do skrzyżowania al. Wojska Polskiego i ul. Bugajskiej.

skala mapy/planu ..... odległość na mapie/planie .....

odległość w terenie .....

Zadanie 2 [SP przyroda II.3 SP geografia II.2 SPP geografia ZP II.1]

Odczytaj z tablic znajdujących się nad zbiornikiem, kto jest jego właścicielem (użytkownikiem).

.....

Zadanie 3 [SP biologia III.1 SPP biologia ZP IV.1 ZR IV.1]

Na podstawie wywiadu z wędkarzami lub informacji w Internecie, podaj jakie gatunki ryb żyją w zbiorniku.

.....

Zadanie 4 [SP geografia II.1 i 2 SPP geografia ZP II.1 ZR II.1]

A. Oszacuj długość zbiornika .....

B. Oblicz ją na podstawie planu/mapy miasta

skala planu/mapy ..... długość na planie/mapie .....

długość w terenie .....

C. Porównaj wyniki

.....

Zadanie 5 [SP przyroda I. 6 i II.1 SP geografia II.1 SPP geografia ZR II.1] (wykonywane jest na dwóch stanowiskach)

Popatrz uważnie wokół siebie i uzupełnij tabelę wpisując w odpowiednie miejsca elementy krajobrazu.

Miejsce obserwacji	Elementy krajobrazu	
	naturalnego	antropogenicznego
Zbiornik Michalina Stanowisko 1		
ul. Kusocińskiego Łąki Bleszneńskie Stanowisko 5		

Zadanie 6 [SP geografia I.1, II.2 SPP geografia ZP I.1 i 2 II.1 ZR I.1]

Na podstawie informacji w Internecie i/lub własnej wiedzy podaj:

A. jakie skały były eksploatowane w tym miejscu

.....

B. z jakiej ery i okresu geologicznego one pochodzą
era ..... okres .....

C. do czego były wykorzystywane
.....

Zadanie 7 [SP biologia I.1, III.1 SPP biologia ZP IV.1 ZR I.1]

Posługując się kluczem do oznaczenia roślin rozpoznaj i wypisz gatunki drzew i roślin wodnych znajdujących się w pobliżu.

DRZEWA - .....

ROŚLINY WODNE - .....

Material źródłowy do zadań 8-9

„Powstawanie nowego ekosystemu na martwym podłożu mineralnym jest obecnie rzadkością. (...) Nowe obszary nagiego podłoża powstają raczej wyjątkowo. (...) Tereny takie tworzy też człowiek, jeżeli zniszczy dawny ekosystem i usunie glebę. Na przykład tam, gdzie wydobywano glinę, piasek lub żwir, także w kamieniołomach. Powierzchnię takich miejsc tworzy tylko martwe podłoże, glina, piasek, żwir lub kamień. Jeśli zostaną porzucone, pozostawione siłom przyrody, zaczynają zarastać. Powstawanie ekosystemu na miejscu bez życia – kolejne etapy tego powstawania – nosi nazwę sukcesji od łacińskiego *successio* – następstwo lub kolejność.”

Źródło: Umiński T., *Ekologia. Podręcznik dla uczniów gimnazjum*. Prószyński i S-ka, Warszawa 1999, s. 65

Kolejne strefy jeziora (patrząc od strony lądu) to:

olchy i zarośla wierzbowe

strefa roślinności bagiennej (pas roślin błotnych)

strefa roślin wynurzonych (pas oczeretów, pas szuwarów), np. trzcina pospolita, oczeret jeziorny, pałka wąskolistna i szerokolistna, tatarak zwyczajny, sitowie jeziorne

strefa roślin o liściach pływających, np. grzybień biały, grąźel żółty, rdestnica pływająca, manna mielec

strefa roślin zanurzonych, np. rdestnice, rogatek, wywłócznik, moczarka, osoka aloesowata

Na podstawie: Stańczykowska A., *Ekologia naszych wód*. WSiP, Warszawa 1997 oraz Umiński T., *Ekologia, środowisko, przyroda*. WSiP, Warszawa 1995

Zadanie 8 [SP biologia I.1, III.1 SPP biologia ZP IV.1 ZR I.1, III.2]

A. Które z wymienionych stref obserwujesz na brzegach zbiornika?

B. Na podstawie klucza do oznaczania roślin i własnej wiedzy rozpoznaj występujące tu rośliny i przyporządkuj je poszczególnym strefom.

Strefa roślinności	Rośliny

Zadanie 9 [SPP biologia ZP V.1 i 2 ZR IV.1]

Podaj czynniki, które wpływają na tempo przebiegu sukcesji. Jak sądzisz, czy w tym zbiorniku proces ten następuje szybko czy wolno? Odpowiedź uzasadnij.

SZYBKO   WOLNO

.....
.....
.....
.....

Zadanie 10 [SP przyroda II.1 i 3 SP geografia II.1 i 5 SPP geografia ZP II.7]

Jakie ogólne wrażenie wywiera na Tobie ta okolica? Zaznacz odpowiedź:

- A. korzystne
- B. niekorzystne

Uzasadnij swój wybór.

.....
.....

Zadanie 11 [SP przyroda I.6 i II.1 SP geografia II.1 i 6 SPP geografia ZP II.7, III.7 ZR II.1, 5 i 6]

Narysuj lub opisz jak mogło wyglądać miejsce, w którym się znajdujesz 50 lat temu.

Miejsce na rysunek

.....
.....
.....

Zadanie 12 [SP przyroda II.1 SP geografia II.1 SPP geografia ZP I.1, II.1 ZR II.1]

W pobliżu północnego brzegu „Michaliny” znajduje się głaz i osadzony na nim krzyż.

- A. Odszukaj to miejsce w terenie.
- B. Podaj komu poświęcone jest to miejsce pamięci i dlaczego znajduje się ono w tym miejscu.

.....
.....

C. Zaznacz poprawną odpowiedź. Głaz, na którym osadzono krzyż to skała (SPP):

- magmowa   osadowa   metamorficzna

Zadanie 13 [SP przyroda III.1 SP geografia II.1 i 8 SPP ZR II.1 i 6]

Usiądź w wybranym miejscu. Przez ok. 4 min. wsłuchaj się uważnie w otoczenie. Zanotuj wszystkie dźwięki jakie usłyszałeś/aś. Wpisz je do tabeli oraz określ ich częstotliwość i inne cechy. Możesz wykorzystać poniższe określenia:

rodzaj odgłosu: głosy ptaków, rozmowy ludzi, krzyki, śmiechy, odgłosy ruchu ulicznego, dzwony, odgłosy związane z przemysłem

częstotliwość: bardzo rzadkie, rzadkie, częste, bardzo częste

inne cechy: przyjemne, nieprzyjemne, ciche, głośne, naturalne, antropogeniczne

rodzaj odgłosu	częstotliwość	inne cechy

Bożena Dobosik, Mirosława Trzepizur
STANOWISKO 2 róg ul. Bugajskiej i Al. Wojska Polskiego

Zadanie 1 [SP geografia I.1, II.2 SPP geografia ZP I.1, II.1]

Aleja Wojska Polskiego to fragment trasy DK91.

Przyporządkuj z podanych poniżej miast te, do których można dojechać DK91 jadąc w kierunku

A. północnym .....

B. południowym .....

Miasta: Cieszyn, Gdańsk, Katowice, Kraków, Łódź, Warszawa, Wrocław

Zadanie 2 [SP przyroda II.1 SP geografia II.1 i 2 SPP geografia ZP II.1 ZR II.1]

Wykorzystując kompas lub busolę określ kierunek przebiegu:

A. Alei Wojska Polskiego .....; B. ul. Rakowskiej .....

Zadanie 3 [SP geografia II.1 i 5 SPP geografia ZP II.5 i 8 ZR II.1 i 7]

A. Policz ile pojazdów przejechało jedną stroną ulicy (Aleja Wojska Polskiego) w ciągu 5 minut.

.....

B. Oszacuj czy ruch w obie strony jest podobny?

.....

C. Określ jakie pojazdy dominowały - podkreślając właściwe z podanych poniżej:

- samochody osobowe
- samochody ciężarowe i TIR-y
- autobusy MPK, PKS itp.
- motocykle
- inne pojazdy

Zadanie 4 [SP geografia II.1 i 5 SPP geografia ZP II.5 i 7 ZR II.8, III.5]

Podaj 4 przykłady negatywnych skutków dla życia człowieka i środowiska przyrodniczego tak dużego natężenia transportu samochodowego.

1. ....

2. ....

3. ....

4. ....

Zadanie 5 [SP przyroda II.1 SP geografia I.3, II.1 SPP geografia ZR II.1]

Opisz zabudowę występującą w tej części Częstochowy. Określ rodzaj zabudowy (np. parterowa, piętrowa, wielokondygnacyjna) oraz materiał, z którego zostały wykonane budynki.

.....

.....

.....

.....

Zadanie 6 [SP geografia I.6, II.1 SPP geografia ZP I.4, II.10 ZR II.1]

Podaj jakie usługi występują w tym miejscu. Wyjaśnij dlaczego one zostały tutaj usytuowane.

.....

.....

.....

.....

Zadanie 7 [SP geografia II.1, III.8 SPP geografia ZP II.5 ZR II.1, III.5]

Zwróć uwagę na różne znaki umieszczone na budynkach.

A. Podaj przykłady

reklam .....

informacji .....

szyldów sklepowych .....

billboardów .....

B. Dlaczego w tym miejscu występuje tak duże nagromadzenie znaków?

C. Podaj pozytywne i negatywne skutki umieszczania reklam i informacji wzdłuż ulic.

Skutki pozytywne	Skutki negatywne

Zadanie 8 [SP przyroda II.1 SP geografia II.1 SPP geografia ZR II.1]

Scharakteryzuj dochodzące do Ciebie odgłosy i ich natężenie. Wykorzystaj m.in. podane określenia.

odgłosy:

przyjemne

nieprzyjemne

miarowe

niemiarowe

naturalne

antropogeniczne

odgłosy rozmów ludzi

szum samochodów i innych środków transportu

odgłosy związane z przemysłem

odgłosy ptaków i innych zwierząt

natężenie:

bardzo ciche, ciche, o średnim natężeniu, głośne, bardzo głośne

Zadanie 9 [SP geografia II.1 i 5, III.8 SPP geografia ZP II.5, III.5 ZR II.1]

Mianem hałasów określamy występujące w środowisku dźwięki niepożądane lub szkodliwe dla zdrowia człowieka. Miarą hałasu jest poziom dźwięku wyrażany w decybelach [dB]. Wartość progowa będąca jeszcze w stanie wywołać u człowieka wrażenie słuchowe (próg słyszalności) wynosi 0 dB, natężenie dźwięku o powodujące fizyczne odczucie bólu to 130dB (tzw. granica bólu).

Skala hałasu

10 dB – szelest liścia.

10-20 dB – oddech człowieka, szelest kartek, odgłosy spokojnego ogrodu.

20 dB – tykanie zegarka, szept.

40 dB – ulica bez samochodów.

30-55 dB – praca lodówki, suszarki, szum komputera, głos telewizora zza ściany.

60 dB – normalna rozmowa.

55-70 dB – praca miksera, odkurzacza, koszenie trawy, ruch uliczny, głośna rozmowa.

80 dB – głośna muzyka.

90 dB – tramwaj.

95 dB – walkman.

100 dB – piła łańcuchowa, wiertarka, lotnisko, młot pneumatyczny (z daleka), dyskoteka

110 dB – sygnał karetki, dyskoteka.

120 dB – startujący samolot, młot pneumatyczny (z bliska).

140 dB – syrena alarmowa.

160 dB – wybuch petardy.

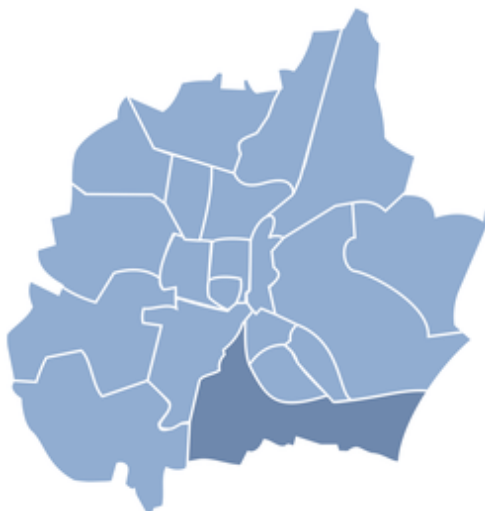
Źródło: www.ekoedu.uw.edu.pl

Korzystając ze skali hałasu spróbuj określić jego poziom w dB.

Bożena Dobosik

STANOWISKO 3 otoczenie kościoła pw. św. Jana Chrzciciela

Zadanie 1 [SP geografia II.2 SPP geografia ZP II.1]

Dzielnicami sąsiadującymi z Bleszmem są: Dźbów, Ostatni Grosz, Raków i Wrzosowiak. Do wykonania zadania możesz wykorzystać plan miasta.

A. Podpisz na mapie Bleszno oraz pierwszymi literami sąsiadujące z nim dzielnice.

B. Określ prawdziwość poniższych zdań pisząc P – przy zdaniu prawdziwym i F- przy zdaniu fałszywym

1. Bleszno jest jedną z mniejszych dzielnic Częstochowy .....
2. Dzielnica Wrzosowiak znajduje się na zachód od Bleszna .....
3. Najbardziej na południe wysunięty punkt w Częstochowie jest w dzielnicy Dźbów .....

Zadanie 2 [SP przyroda I.6, II.1 SP geografia I.3, II.1 i 8 SPP geografia ZP I.2, III.7 ZR II.1]

A. Opisz położenie i budynek kościoła pw. św. Jana Chrzciciela.

.....
.....
.....

B. Przedstaw cechy zabudowy ul. Długiej w pobliżu kościoła.

.....
.....
.....

C. Czy w otoczeniu kościoła zlokalizowane są jakieś usługi?

- TAK   NIE

Zadanie 3 [SP geografia II.1 SPP geografia ZP I.1 ZR I.1, II.1]

A. Wejdz na plac kościelny. Obok krzyża znajduje się duży okaz skały. Opisz ją.

.....
.....
.....

B. Jest to skała (zaznacz właściwą odpowiedź) (SPP)

- magmowa   osadowa   przeobrażona (metamorficzna)

C. Czy takie skały występują naturalnie w okolicach Częstochowy ? (SPP)

- TAK   NIE

Zadanie 4 [SP geografia II.1 i 2 SPP geografia ZP II.1]

Zlokalizuj miejsce, w którym jesteś na planie/mapie miasta. Oblicz odległość jaką musisz pokonać do następnego stanowiska , czyli przystanku autobusowego Błeszno przy skrzyżowaniu ul. Bohaterów Katynia i Brzezińskiej.

skala planu/mapy ..... odległość na planie/mapie .....

odległość w terenie .....

zadania w drodze do stanowiska 4 (przystanek autobusowy Błeszno)

Zadanie 5 [SP geografia II.1 SPP geografia ZR II.1]

A. Na podstawie obserwacji uzasadnij, że zabudowa tej części dzielnicy Błeszno pochodzi z różnych lat

.....
.....

B. Podaj jakie materiały budowlane wykorzystano wznosząc najstarsze domy.

.....

Zadanie 6 [SP przyroda II.1 SPP geografia II.1 SPP geografia ZP II.1]

A. Podaj co mieści się w budynku Ochotniczej Straży Pożarnej.

.....

B. Na placu przed budynkiem OSP znajduje się pomnik św. Floriana. Na podstawie napisu na pomniku podaj kiedy została założona straż pożarna na Błesznie.

.....

Bożena Dobosik, Mirosława Trzepizur
STANOWISKO 4 otoczenie przystanku Bleszno

Zadanie 1 [SP przyroda II.1 i 3 SP geografia II.2 SPP geografia ZP II.1]

Znajdujesz się na przystanku autobusowym Bleszno. Korzystając z rozkładów jazdy i planu miasta uzupełnij tabelę.

Nr linii	Początkowy przystanek - ulica/dzielnica	Końcowy przystanek - ulica/dzielnica
12		
32		

Zadanie 2 [SP geografia II.2 i 5 SPP geografia ZP II.1 i 5 ZR II.1 i 8]

Na podstawie analizy rozkładu jazdy MPK i własnej wiedzy oceń połączenie komunikacyjne Bleszna Południowego z centrum miasta. Ocenę uzasadnij dwoma argumentami.

ocena .....

uzasadnienie .....

.....
.....
.....

Zadanie 3 [SP przyroda II.1 SP geografia I.3, II.1 SPP geografia ZR II.1]

Scharakteryzuj zabudowę tej części Bleszna Południe. W opisie określ rodzaj zabudowy (1-kondygnacyjna, 2-kondygnacyjna, wielokondygnacyjna), wykorzystany materiał oraz wiek domów.

Rodzaj zabudowy .....

Materiał budowlany .....

Wiek domów .....

Zadanie 4 [SP geografia II.1 SPP geografia ZP II.10 ZR II.1]

Wymień jakie usługi występują w pobliżu miejsca, w którym się znajdujesz.

.....
.....
.....

Zadanie 5 [SP przyroda II.1 SP geografia II.1 i 2 SPP geografia ZP II.1 i 10 ZR II.1]

Na podstawie obserwacji lub planu miasta podaj nazwę ulicy:

A. przy której zlokalizowana jest przystanek .....

B. która prowadzi od przystanku w kierunku SW .....

Wyjaśnij prawdopodobne pochodzenie nazwy ulicy z pkt B.

.....

Zadanie 6 [SP geografia II.1 i 2 SPP geografia ZP II.1 i 8 ZR II.1]

A. Korzystając z kompasu (busoli) wyznacz azymut na wieżę kościoła pw. św. Stanisława BM

.....

B. Posługując się planem lub mapą topograficzną miasta oblicz odległość w terenie między przystaniem autobusowym Bleszno a kościołem pw. św. Stanisława BM.

odległość na planie/mapie ..... cm

skala planu/mapy .....

Miejsce na obliczenia

odległość w terenie .....

C. Zakładając, że poruszasz się z prędkością 4 km/h podaj przybliżony czas pieszego przejścia do niego.

Miejsce na obliczenia

Zadanie 7 [SP geografia II.5, III.7 SPP geografia ZPII.5 ZR II.1 i 7]

Oceń miejsce, w którym się znajdujesz i jego otoczenie uzupełniając poniższą tabelę:

Mocne strony	Słabe strony
Szanse	Zagrożenia

Zadanie 8 [SP biologia I.1, III.1 SPP biologia ZP IV.1 ZR I.1]

Rozpoznaj i podaj nazwy rosnących w pobliżu drzew.

.....
.....

Zadanie 9 [SP geografia II.1, III.7 i 8 SPP geografia ZP II.5 ZR II.1]

Podaj zalety i wady mieszkania w tym rejonie Częstochowy (Błeszno Południe)

Zalety	Wady

Bożena Dobosik, Barbara Tryba, Ilona Wajs-Mysiek
STANOWISKO 5 Łąki Bleszneńskie - ul. Kusocińskiego

Zadanie 1 [SP geografia II.1 i 2 SPP geografia ZP II.1 ZR II.1]

Korzystając z planu miasta/mapy i własnej wiedzy rozpoznaj widziane przez siebie dzielnice Częstochowy (ewentualne inne osiedla). Wypisz ich nazwy i określ w jakim kierunku od Ciebie położona jest każda z nich

.....
.....
.....
.....

Zadanie 2 [SP geografia II.1 SPP geografia ZP II.1 ZR II.1]

Posługując się kompasem wyznacz azymut na:

- wieżę Jasnej Góry: .....

- hałdę w Brzezinach: .....

Zadanie 3 [SP geografia I.3 SPP geografia ZP I.4 ZR I.2]

Z miejsca, w którym się znajdujesz widoczne są hałdy skały płonej – m.in. w Brzezinach.

A. Z wydobyciem jakiego surowca wiąże się ich powstanie? .....

B. W jakiej erze i okresie powstał ten surowiec? (SPP)

era ..... okres .....

Zadanie 4 [SP geografia II.1 i 2 SPP geografia ZP II.1]

A. Oszacuj odległość „na oko” w terenie od wieży przekaźnikowej na wzgórzu Bleszno.

Odległość .....

B. Zmierz na mapie lub planie odległość w linii prostej do tego miejsca i oblicz ile ona wynosi w terenie

odległość na mapie/planie ....., skala mapy/planu ....., odległość w terenie .....

C. Porównaj oba wyniki .....

Zadanie 5 [SP przyroda II.1 SP geografia II.1 i 2 SPP geografia ZP II.1]

Na podstawie własnej wiedzy oraz planu miasta podkreśl z podanych widoczne z tego miejsca częstochowskie kościoły:

kościół św. Antoniego, kościół św. Wojciecha, kościół św. Stanisława BM, katedra św. Rodziny, Jasna Góra

Zadanie 6 [SP biologia I.1, III.1 SPP biologia ZP IV.1 ZR I.1]

Wyznacz na łące w pobliżu ul. Kusocińskiego poletko o boku 1 m, a następnie wykonaj polecenia:

A. Korzystając z przewodnika do oznaczania roślin i własnej wiedzy rozpoznaj rosnące na nim rośliny

.....
.....

B. Wskaż gatunek, który występuje najliczniej .....

Zadanie 7 [SP biologia I.1, III.1 SPP biologia ZP IV.1 ZR I.1]

Na rogu ul. Kusocińskiego i Zgody jest przy domu jednorodzinny sad. Rozpoznaj rosnące w nim drzewa.

.....

Zadanie 8 [SP geografia I.1, II.1 SPP geografia ZR II.1]

Wymień występujące w tej części Bleszna formy użytkowania terenu.

.....

Zadanie 9 [SP przyroda I. 6 i II.1 SP geografia II.1 SPP geografia ZR II.1]

Uzupełnij tabelę w zad. 7 stanowisko 1 wpisując w odpowiednie miejsca elementy krajobrazu.

Zadanie 10 [SP przyroda III.7 SP geografia III.8 SPP geografia ZP III.5 ZR III.5]

Wybierz i zaznacz z podanych 3 grupy ludzi, którzy powinni zainteresować się Łakami Błeszniańskimi. Uzasadnij swój wybór

- A. architekci krajobrazu   B. artyści   C. botanicy   D. ekolodzy   E. harcerze
F. myśliwi   G. nauczyciele   H. rowerzyści   I. Turyści   J. zbieracze ziół
zainteresować się Łakami Błeszniańskimi. Uzasadnij swój wybór

Uzasadnienie: .....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 11 [SP geografia I.1, II.1 SPP geografia ZP I.1 ZR II.1]

W pobliżu skrzyżowania ul. Zgody i Kusocińskiego występują pola uprawne.

- A. Na podstawie obserwacji podaj na jakiej skale macierzystej wytworzyła się gleba

.....

B. Co wskazuje na bardzo płytkie występowanie tej skały ?

.....

- C. Nazwij typ genetyczny tej gleby .....

D. Pobierz próbkę gleby, wykonaj wodną zawiesinę, poczekaj do momentu aż osad opadnie na dno i sprawdź papierkiem lakmusowym odczyn gleby (tę część zadania wykonaj w szkole)
pH ..... odczyn .....

Zadanie 12 [SP przyroda II.1 SP geografia II.1 SPP ZR II.1]

- A. Przyjrzyj się uważnie niebu i określ stopień jego zachmurzenia. Użyj odpowiedniego symbolu do zapisu, zanotuj godzinę obserwacji.

Zachmurzenie .....

- B. Określ rodzaj chmur.

.....

Zadanie 13 [SP geografia II.1, III.3 SPP ZP II.1, III.5 ZR II.1, III.5]

Wykonaj zadanie 5 ze stanowiska 1 (zbiornik Michalina)

Oceń i porównaj stan zanieczyszczenia atmosfery w obu miejscach.

.....

.....

.....

Bożena Dobosik, Małgorzata Mitreva, Ilona Wajs-Myslek
STANOWISKO 6 róg ul. Bohaterów Katynia i J. Kusocińskiego

Zadanie 1 [SP przyroda II.1 SP geografia II.2 SPP geografia ZP II.1]

Zlokalizuj miejsce, w którym stoisz na mapie lub planie miasta. Podaj nazwę ulicy przy której stoisz .....

Zadanie 2 [SP przyroda II.1 SP geografia II.1 SPP geografia ZP II.1]

A. Przy pomocy dowolnej metody wyznacz główne kierunki świata i określ z jakiego kierunku wieje wiatr.

kierunek wiatru .....

B. Określ rodzaj wiatru – podkreślając właściwe z podanych określeń:

powiew, słaby, średni, silny, wicher, wichura

Zadanie 3 [SP przyroda II.3 SP geografia II.1 SPP geografia ZR II.1]

Podkreśl słowa opisujące zabudowę na tym stanowisku: wysoka/niska, stara/nowa, jednorodzinna/wielorodzinna, parterowa/wielokondygnacyjna, zabytkowa/współczesna, zadbane/zniszczona, mieszkalna, przemysłowa.

Zadanie 4 [SP geografia II.1 i 6 SPP geografia ZP II.5 i 7 ZR II.1 i 7]

Dokonaj oceny współczesnego zagospodarowania przestrzennego miejsca, w którym się znajdujesz

Pozytywne aspekty	Negatywne aspekty

Zadanie 5 [SP przyroda I.6 i II.1 SP geografia II.1 i 6 SPP geografia ZP II.7, III.7 ZR II.1, 5 i 6]

Wpisz lub narysuj w odpowiednie „okna” jak wygląda krajobraz tego miejsca obecnie i jak przypuszczalnie będzie wyglądał za 30 lat.

„dzisiaj”	„jutro”

Zadanie 6 [SP przyroda II.1 SP geografia II.1 SPP geografia ZR II.1]

Krajobrazem nazywamy środowisko geograficzne jakiegoś terenu o charakterystycznych dla niego cechach.

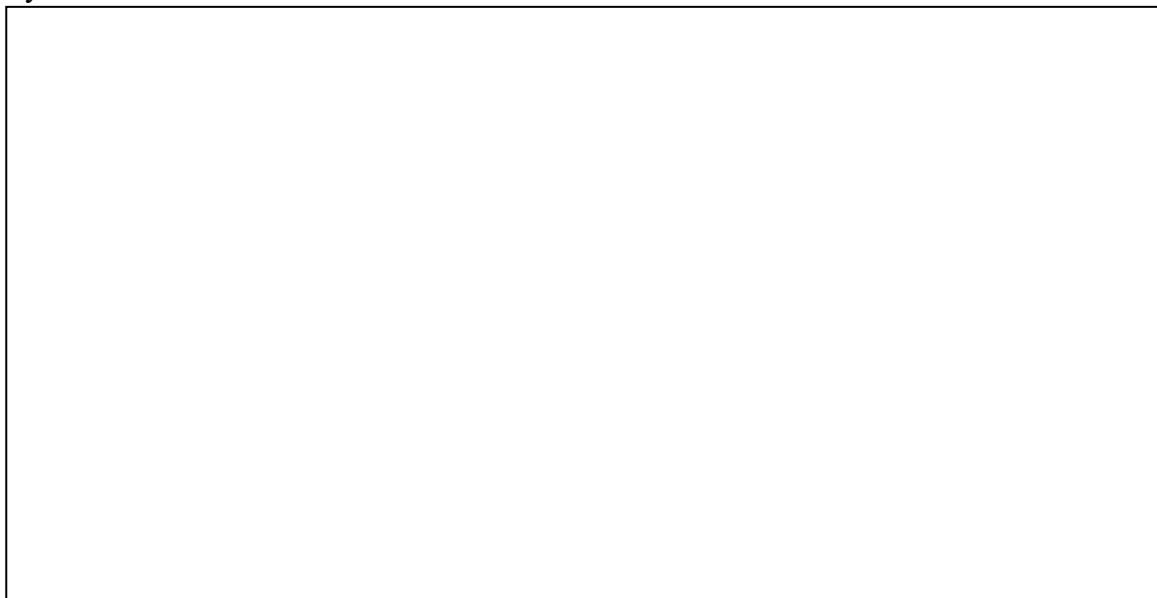
Krajobraz który obserwujesz jest (podkreśl właściwą odpowiedź)

- a) monotony
- b) nieco zróżnicowany
- c) zróżnicowany
- d) bardzo zróżnicowany

Uzasadnij swój wybór .....

Zadanie 7 [SP przyroda II.1 SP geografia II.1 i 8 SPP geografia ZP II.1 ZR II.1 i 6]

Stojąc w najwyższym punkcie masz przed sobą panoramę fragmentu Wyżyny Częstochowskiej oraz Obniżenia Górnej Warty. Naszkicuj ją. Podpisz na niej G. Zamkową w Olsztynie, Sokole Góry i Góry Towarne.

Zadanie 8 [SPP geografia ZP I.1 i 4 ZR I.1 i 2, II.1]

Wyżyna Częstochowska zbudowana jest z wapieni, a Obniżenie Górnej Warty z iłów i łupków. Która z tych skał jest bardziej odporna na działalność procesów erozyjnych?. Uzasadnij odpowiedź. Skała .....

Zadanie 9 [SP przyroda II.1 SP geografia II.1 SPP geografia ZR II.1]

- A. Podaj szacunkową odległość od miejsca, w którym stoisz do trasy DK91 .....
- B. Czy słyszysz odgłosy, których źródłem jest ruch samochodów na trasie .....
- C. Jeśli słyszysz określ ich natężenie .....

Zadanie 10 [SP geografia II.1 i 2 SPP geografia ZP II.1]

Korzystając z mapy lub planu miasta oblicz odległość jaką należy przejść od miejsca, w którym jesteś do przystanku Błeszno (ul. Bohaterów Katynia).

- Skala planu .....
- Odległość na planie .....
- Odległość w terenie .....

Zadanie 11 [SP biologia I.1, III.1 SPP biologia ZP IV.1 ZR I.1]

Jak można nazwać ul Bohaterów Katynia ze względu na rosnące wzdłuż niej drzewa:

- A. aleja lipowa
  - B. aleja klonowa
  - C. aleja brzoza
  - D. aleja kasztanowa
- Określ przybliżony wiek tych drzew .....

Zadanie 12 [SP przyroda II.1 i 2 SP biologia I.1]

Dokonaj obserwacji jednego wybranego gatunku drzew i wykonaj jego metryczkę w poniższej tabeli.

<p>Pokrój drzewa Tu ołówkiem lub kredką narysuj ogólny pokrój uwzględniając cechy gatunku: wysokość i grubość pnia.</p> <p>Nazwa gatunku drzewa .....</p>	<p>Liść, nasiono lub owoc</p> <p>Miejsce na wklejenie liścia, nasiona lub niewielkiego owocu.</p>
<p>Odcisk kory Kartka z wykonanym opisem lub odciskiem kory.</p> <p>Wygląd kory (barwa, wzór)..... .....</p>	<p>Wysokość drzewa: .....</p> <p>Grubość pnia na wysokości 130cm .....m (pomiar centymetrem krawieckim lub taśmą mierniczą)</p> <p>Długość liścia ..... cm</p> <p>Powierzchnia jednego liścia .....cm²</p>

Bożena Dobosik

Opis stanowisk dydaktycznych w dzielnicy Wrzosowiak

Wrzosowiak, czyli dawny Raków-Zachód (do 1993 r.) jest jedną z dzielnic Częstochowy. Graniczy on z dzielnicami: Raków, Ostatni Grosz i Błeszno. Obszar dzisiejszego Wrzosowiaka włączany był do Częstochowy w 2 etapach – w 1930 i 1952 r. Decyzję o budowie osiedla Raków-Zachód podjęto w 1981 r., budowę rozpoczęto w 1983 r., a pierwsze bloki oddano w 1985 r. Na terenie tej dzielnicy znajduje się Szkoła Podstawowa nr 53 im. Marii Skłodowskiej-Curie. Są także takie obiekty jak przychodnia zdrowia, urząd pocztowy, kilka aptek, liczne sklepy, centra handlowe, place zabaw, boiska, skatepark oraz tory rowerowe. Obszar dzielnicy obejmuje cztery parafie - pw. św. Urszuli Ledóchowskiej oraz wyodrębnionej z niej w 2001 r. parafii pw. Zesłania Ducha Świętego, pw św. Stanisława BM i pw. św. Rafiała Kalinowskiego..

Stanowisko 1 wzgórze Błeszno- kościół

Na południowo- wschodnim zboczu wzgórza Błeszno wznosi się kościół pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika. Jego charakterystyczna sylwetka wyróżnia się na tle otoczenia. Autorem projektu jest częstochowski architekt Jerzy Kopyciak, który także projektował Wyższe Seminarium Duchowne w Częstochowie. Wokół kościoła zbudowano z wapienia stacje drogi krzyżowej. W pobliżu znajduje się też kaplica Matki Bożej z Lourdes. W budujących ją wapieniach widoczne są amonity. W pobliżu kościoła zlokalizowane są też 4 zbiorniki retencyjne o pojemności 32000 m³ mające zapewnić odpowiednią ilość wody w okresie jej największego poboru.

Stanowisko 2 wzgórze Błeszno – ogródki działkowe

Wzgórze Błeszno to góra świadek na przedpolu kuesty górnojurajskiej o wysokości 298,5 m n.p.m. Na jego szczycie znajduje się maszt radiowy o wysokości 65 m wzniesiony w 1967 r. Pełni on rolę nadawcą dla programów radiowych oraz I programu TP.

Na terenie Częstochowy znajduje się 35 pracowniczych ogrodów działkowych, które zajmują powierzchnię 272,63 ha. Jednym z nich są ogródki „Błeszno-Wzgórze” przy ul. Bienia. Obejmują one 230 działek o łącznej powierzchni 14 ha. Działki przylegają do cmentarza, na którym znajdują się m.in. groby ziemian Błęzyńskich.

Przy ul. Bienia stoi szereg 10 - ciopiętrowych wieżowców zbudowanych w latach 70-tych XX w.

Stanowisko 3 róg ul. Orkana i Al. 11 listopada

Zabudowa tej części Wrzosowiaka to prawie 35-letnie bloki kilkupiętrowe oraz 10 - ciopiętrowe wieżowce. Przed blokami znajdują się niewielkie skwery oraz place zabaw dla dzieci. Wzdłuż ul. 11 Listopada od strony Błeszna występuje jednorodzinna zabudowa. W bliskim sąsiedztwie na stoku wzgórza Błeszno znajdują się ogródki działkowe. Obie ulice są ważnymi ciągami komunikacyjnymi w tej części miasta. Od 2012 r. ul. Orkana i częściowo Al. 11 listopada jeżdżą tramwaje linii nr 3.

Stanowisko 4 teren między Al. WP i Al. 11 listopada w pobliżu BP

Aleja Wojska Polskiego jest najdłuższą i najruchliwszą ulicą w Częstochowie, ponieważ prowadzi nią również ruch tranzytowy z południa na północ Polski. Stanowi m. in. granicę między dzielnicą Wrzosowiak i Raków. W pobliżu stacji BP zbudowano nad nią kładkę umożliwiającą szybkie i bezpieczne przejście. Obok stacji BP znajduje się KFC. Największym obiektem usługowym jest CH Fortuna. Po drugiej stronie Al. Wojska Polskiego znajduje się Biedronka i Lidl.

Stanowisko 5 ul. Orkana – SP nr 53

Szkoła Podstawowa nr 53 im. Marii Skłodowskiej - Curie mieści się przy ul. Wł. Orkana 95/109. Budynek znajduje się w „centrum” dzielnicy Wrzosowiak. W pobliżu znajduje się przystanek tramwajowy, autobusowy, kościół pw. św. Urszuli Leduchowskiej, wiele sklepów i innych punktów usługowych.

Zadania dydaktyczne w dzielnicy Wrzosowiak

Bożena Dobosik

STANOWISKO 1 wzgórze Błeszno – kościół

Zadanie 1 [SP przyroda II.1 SP geografia II.2 SPP geografia ZP II.1 ZR II.1]

Znajdujesz się na wzgórzu Błeszno. Korzystając z mapy topograficznej, planu miasta lub kompasu odczytaj i zapisz następujące informacje dotyczące tego wzniesienia:

- A. Wysokość nad poziomem morza .....
- B. Czy jest to najwyższe położone miejsce w granicach administracyjnych Częstochowy ?
(skreśl błędne) TAK/NIE,
- C. Podaj w którym kierunku od wzgórza Błeszno znajdują się:
Twój dom ..... Jasna Góra ..... Sokole Góry .....

Zadanie 2 [SP przyroda II.1 SP geografia I.1, II.1 SPP geografia ZR I.1, II.1]

A. Podaj pod jakim wezwaniem jest kościół przy którym się znajdujesz

.....

B. Jakich surowców użyto do jego budowy?

.....

C. Z jakiej skały wykonane są stacje drogi krzyżowej .....

Zadanie 3 [SP przyroda I.6, II.1 SP geografia I.3, II.1 i 8 SPP geografia ZP I.2, III.7 ZR II.1]

Z miejsca, w którym się znajdujesz widać fragment Wyżyny Częstochowskiej. Opisz obserwowany fragment panoramy.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 4 [SPP geografia ZP I.4 ZR I.2, II.1]

Na podstawie obserwacji i własnej wiedzy wykaż zależność między budową geologiczną a ukształtowaniem powierzchni obserwowanego ze wzgórza Błeszno terenu.

.....
.....
.....

Zadanie 5 [SP geografia I.1, II.1 SPP geografia ZP I.1 ZR I.1, II.1]

Przyjrzyj się uważnie skale, z której zbudowano kaplicę Matki Bożej z Lourdes.

- A. Odszukaj w niej skamieniałości i podaj ich nazwę .....
- B. Określ na ich podstawie erę oraz okres, w którym ta skała powstała (SPP)
era ..... okres .....

Zadanie 6 [SP geografia I.1, II.1 SPP geografia ZP I.1 ZR I.1, II.1]

Na powierzchni wzgórza Błeszno w kilku miejscach odsłania się skała, z której jest ono zbudowane.

- A. Podaj jej nazwę .....
- B. Jest to skała (zaznacz właściwą odpowiedź)

magmowa   osadowa   przeobrażona (metamorficzna)

Zadanie 7 [SP geografia I.3, II.1 SPP geografia ZP I.4 ZR II.1]

Przypomnij sobie z jakich kierunków przeważają wiatry w Polsce.

Uzasadnij, że dla części mieszkańców dzielnicy Błeszno mogą być one dokuczliwe.

.....
.....

Zadanie 8 [SP przyroda III.1 SP geografia II.1 i 8 SPP ZR II.1 i 6]

Usiądź w wybranym miejscu. Przez ok. 4 min. wsłuchaj się uważnie w otaczającą Cię przyrodę. Zanotuj wszystkie dźwięki jakie usłyszałeś/aś. Wpisz je do tabeli oraz określ ich częstotliwość i inne cechy. Możesz wykorzystać poniższe określenia:

rodzaj odgłosu: głosy ptaków, rozmowy ludzi, krzyki, śmiechy, odgłosy ruchu ulicznego, dzwony, odgłosy związane z przemysłem

częstotliwość: bardzo rzadkie, rzadkie, częste, bardzo częste

inne cechy: przyjemne, nieprzyjemne, ciche, głośne, naturalne, antropogeniczne

rodzaj odgłosu	częstotliwość	inne cechy

Zadanie 9 [SP biologia I.1, III.1 SPP biologia ZP IV.1 ZR I.1]

A. Przyjrzyj się uważnie roślinności porastającej miejsce, w którym jesteś. Posługując się kluczem do oznaczania roślin i/lub własną wiedzą rozpoznaj kilka gatunków.

.....

B. Są to rośliny: (SPP)

A. wilgociolubne   B. kserotermiczne   C. synantropijne

Podkreśl właściwą odpowiedź.

Zadanie 10 [SP geografia II.1 SPP geografia ZP II.10 ZR II.1]

A. Rozejrzyj się uważnie i podaj na podstawie szyldów i innych napisów cztery przykłady miejsc zaspokajających różne potrzeby mieszkańców tej dzielnicy (SP)

.....

B. Podaj jakie usługi rozwinięte są w tej części Błeszna. Dla każdego rodzaju dopisz jeden przykład.

Rodzaj usług	Przykład

Bożena Dobosik, Barbara Tryba
STANOWISKO 2 wzgórze Bleszno – ogródki działkowe

Zadanie 1 [SP przyroda II.1 SP geografia II.2 SPP geografia II.1]

Znajdujesz się na terenie ogródków działkowych.

- A. Zlokalizuj to miejsce na planie miasta.
- B. Podaj jaki inny obiekt zaznaczony jest w tym miejscu na planie .....
- C. Czy jest on widoczny? .....

Zadanie 2 [SP geografia II.2 SPP geografia ZP II.1 i 8]

Na podstawie planu/mapy miasta i własnej wiedzy podkreśl właściwą odpowiedź. Powierzchnia ogródków działkowych wynosi około:

- a) 50 a
- b) 500 m²
- c) 5 ha
- d) 50 ha

Zadanie 3 [SP przyroda II.1 SP geografia II.1, 2 i 8 SPP geografia ZP II.8 ZR II.1]

Określ przybliżone wymiary przeciętnej działki i oblicz jej powierzchnię. Wynik podaj w m² i arach.

wymiary ..... powierzchnia ..... m² ..... a

Zadanie 4 [SP biologia I.1, III.1 SPP biologia ZP IV.1 ZR I.1]

Korzystając z atlasu roślin, własnej wiedzy oraz ewentualnej pomocy właścicieli działek podaj nazwy roślin ozdobnych i drzew owocowych uprawianych na terenie ogródków działkowych.

Wyniki swojej pracy zestaw w tabeli.

Drzewa owocowe	Rośliny ozdobne

Zadanie 5 [SP biologia I.1, III.1 SPP biologia ZP IV.1 ZR I.1]

A. Czy na działkach uprawiane są warzywa i inne owoce? .....

B. Jeśli tak podaj ich nazwy

.....
.....

Zadanie 6 [SP przyroda I.5, II.5 SP geografia II.1 i 4]

Na podstawie obserwacji w własnej wiedzy określ jaką rolę pełnią ogródki działkowe w przyrodzie i życiu człowieka

Rola w przyrodzie .....

Rola w życiu człowieka .....

Zadanie 7 [SP geografia I.1, II.1 SPP geografia ZP I.1 ZR I.1, II.1]

Zwróć uwagę na miejsca, w których odsłania się na powierzchni skała budująca wzgórze Bleszno.

Podaj jej nazwę. ....

Zadanie 8 [SP geografia II.1 i 2 SPP geografia ZP II.1]

Stoisz właśnie na szczycie wzgórza Bleszno, na którym w 1967 roku ustawiono maszt.

A. Oszacuj wysokość masztu .....

B. Na podstawie własnej wiedzy lub informacji w Internecie określ funkcję tego obiektu

.....

Bożena Dobosik

STANOWISKO 3 róg ul. Orkana i Al. 11 listopada

Zadanie 1 [SP przyroda II.1 SP geografia II.2 SPP geografia ZP II.1]

- A. Zlokalizuj miejsce, w którym się znajdujesz na planie Częstochowy.
B. Podaj nazwy dwóch głównych ulic przebiegających w pobliżu
- .....
.....

Zadanie 2 [SP geografia II.1 SPP geografia ZP II.1 ZR II.1]

Korzystając z kompasu (busoli) określ:

- A. kierunku przebiegu ul. Orkana .....
B. azymut kościoła św. Józefa na Rakowie .....
C. azymut wieży przekątnikowej na wzgórzu Błeszno .....

Zadanie 3 [SP przyroda II.1 SP geografia II.1 SPP geografia ZR II.1]

Spójrz w kierunku SE na wznoszące się wzgórze Błeszno. W jaki sposób jest ono zagospodarowane? Wypisz wszystkie widoczne sposoby zagospodarowania.

.....
.....
.....

Zadanie 4 [SP przyroda II.1 SP geografia II.1 SPP geografia ZR II.1]

Chcesz z miejsca, w którym się znajdujesz wykonać fotografię wzgórza Błeszno. Jakie elementy na fotografii mogą ją „szpecić”?

.....
.....

Zadanie 5 [SP biologia I.1, III.1 SPP biologia ZP IV.1 ZR I.1]

Przyjrzyj się rosnącym na skwerach po obu stronach ul. Orkana drzewom i podkreśl właściwe z wymienionych poniżej.

Drzewa: brzoza, buk, jarzębina, jawor, kasztanowiec, klon, lipa, wiąz

Zadanie 6 [SP geografia II.1 SPP geografia ZP II.10 ZR II.1]

Podaj jakie usługi zlokalizowane są w bliskiej odległości od miejsca, w którym się znajdujesz.

.....
.....
.....

Zadanie 7 [SP przyroda II.2 SP geografia II.1 SPP geografia ZP II.1]

A. Chcesz dojechać tramwajem do Promenady Niemena.

a. o której godzinie będziesz mieć najbliższy tramwaj? .....

b. na którym przystanku trzeba wysiąść? .....

c. z jaką częstotliwością jeżdżą tramwaje linii nr 3

w dni powszednie ..... soboty ..... niedziele .....

B. Podaj nr-y linii autobusowych, które mają w pobliżu swój przystanek .....

C. Podaj nr linii autobusowej, którą dojedziesz do centrum dzielnicy Grabówka .....

Zadanie 8 [SP geografia II.1, III.7 i 8 SPP geografia ZP II.5 ZR II.1]

Wyobraź sobie, że mieszkasz w jednym z pobliskich bloków przy ul. Orkana. Chcesz sprzedać swoje mieszkanie. Na podstawie obserwacji podaj argumenty, którymi możesz zachęcić potencjalnego nabywcę.

.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 9 [SP geografia II.5, III.7 SPP geografia ZPII.5 ZR II.1 i 7]

Oceń miejsce, w którym się znajdujesz i jego otoczenie uzupełniając poniższą tabelę:

Mocne strony	Słabe strony
Szanse	Zagrożenia

Bożena Dobosik

STANOWISKO 4 teren między Al. WP i 11 listopada w pobliżu BP

Zadanie 1 [SP geografia II.1 i 5 SPP geografia ZP II.5 i 8 ZR II.1 i 7]

Stań na kładce nad Al. Wojska Polskiego.

A. Policz w ciągu 5 minut wszystkie pojazdy przejeżdżające tą ulicą w kierunku:

Katowic .....

centrum Częstochowy .....

B. Oblicz ile pojazdów może przejechać Al. Wojska Polskiego (w obie strony) w ciągu 1 godziny

.....

C. Czy obliczona ilość pojazdów może być reprezentatywna dla całej doby, czyli mnożąc uzyskany wynik przez 24 uzyskamy ilość samochodów przejeżdżających w ciągu 24 godzin? Odpowiedź uzasadnij.

.....
.....

Zadanie 2 [SP geografia II.1 i 5 SPP geografia ZP II.5 i 8 ZR II.1 i 7]

Podaj 3 przykłady negatywnych skutków dla życia człowieka i środowiska przyrodniczego tak dużego natężenia transportu samochodowego.

1. ....

2. ....

3. ....

Zadanie 3 [SP przyroda II.1 SP geografia II.1 SPP geografia ZR II.1]

Uzasadnij na podstawie obserwacji, że zabudowa tej części Częstochowy pochodzi z różnych lat.

.....

.....

.....

Zadanie 4 [SP geografia II.1 SPP geografia ZP II.10 ZR II.1]

Wymień jakie obiekty zlokalizowane są w tym miejscu ze względu na duży ruch samochodowy

.....

.....

Zadanie 5 [SP przyroda II.1 SP geografia II.1 i 2 SPP geografia ZP II.1 i 10 ZR II.1]

Znajdujesz się na kładce nad Al. Wojska Polskiego. Korzystając z planu miasta (mapy topograficznej) i kompasu podaj:

A. Nazwy 2 dzielnic Częstochowy, których granicę w tym miejscu stanowi Al. WP.

1. .... 2. ....

B. W którym kierunku od tego miejsca znajdują się:

● Twój dom .....

● Twoja szkoła .....

● Jasna Góra .....

● najwyższe wzniesienie w Częstochowie.....

Zadanie 6 [SP geografia II.1 SPP geografia ZR II.1]

Podaj trzy ważne funkcje tej części Częstochowy

.....

.....

Zadanie 7 [SP przyroda II.1 SP geografia II.1]

Rozejrzyj się uważnie i podaj cztery przykłady miejsc zaspokajających różne potrzeby mieszkańców.

.....

.....

Zadanie 8 [SP biologia I.1, III.1 SPP biologia ZP IV.1 ZR I.1]

W pobliżu kładki nad Al. Wojska Polskiego jest niewielki obszar porośnięty zwartą roślinnością. Rozpoznaj trzy gatunki rosnących tu drzew

.....

Zadanie 9 [SP geografia II.1, III.3 SPP ZP II.1, III.5 ZR II.1, III.5]

A. Wykonanie tego zadania pozwoli Ci sprawdzić stopień zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego pyłami w tej części miasta. W tym celu wybierz po jednym okazy dwóch gatunków drzew. Na środek liścia każdego z wybranych drzew nalep kawałek taśmy klejącej. Po chwili odklej ją i przyklej w odpowiednim miejscu tabeli.

Stanowisko	Nazwa drzewa	Paski pomiarowe
Stanowisko 4		
Stanowisko 5		

B. Oceń stopień zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego pyłami w tej części miasta

.....

C. Podaj źródła zanieczyszczenia atmosfery występujące w tej części Częstochowy

.....

Bożena Dobosik, Paweł Kaczmarek
STANOWISKO 5 ul. Orkana – Szkoła Podstawowa nr 53

Zadanie 1 [SP geografia I.3, II.1 SPP geografia ZP II.1 ZR II.1]

- A. Podaj nazwę dzielnicy, na obszarze której się znajdujesz.....
B. Czy występuje w tej okolicy element środowiska przyrodniczego od którego pochodzi nazwa dzielnicy? .....

Zadanie 2 [SP przyroda II.1 SP geografia II.1 SPP geografia ZP II.1]

Uzasadnij, że miejsce, w którym się znajdujesz stanowi centrum dzielnicy.

.....
.....
.....

Zadanie 3 [SP przyroda II.1 SP geografia II.1]

Wymień nazwy obiektów użyteczności publicznej znajdujących się w pobliżu.

.....
.....
.....

Zadanie 4 [SP przyroda II.3 SP geografia II.2 SPP geografia ZP II.1]

Znajdujesz się przed budynkiem SP nr 53.

- A. Podaj adres szkoły .....
B. Podaj pełną nazwę szkoły .....
C. Na podstawie tablic podaj co jeszcze mieści się w tym budynku.

.....
D. Wykonaj szkic lub plan całego terenu szkoły.

Miejsce na rysunek

Zadanie 5 [SP geografia II.2 i 10 SPP geografia ZP II.1]

Wyobraź sobie, że mieszkasz przy ul. Orkana i jesteś uczniem/uczennicą VIII klasy SP nr53.

Na podstawie analizy planu miasta i własnej wiedzy

- A. Podaj, do której szkoły ponadpodstawowej w Częstochowie miałbyś najbliżej?

.....

B. Oszacuj ile czasu zajęłoby dotarcie do niej:

pieszo .....

rowerem .....

MPK .....

Zadanie 6 [SP przyroda II.1 SP geografia II.1 SPP geografia ZR II.1]

W pobliżu placu szkolnego znajduje się skate park. Podaj na czym można tam jeździć.

.....

Zadanie 7 [SPP geografia ZP II.8 ZR II.1 SPP matematyka ZP I]

Odszukaj w pobliżu szkoły płaskie nasłonecznione miejsce.

- A. Zmierz długość cienia kolegi/koleżanki .....
- B. Zanotuj godzinę pomiaru. .... i jego/jej wzrost .....
- C. Korzystając z funkcji trygonometrycznych oblicz wysokość Słońca nad horyzontem w momencie pomiaru.

Wysokość Słońca .....

Uwaga!

Możesz również odczytać wysokość Słońca nad horyzontem z rysunku trójkąta przedstawiającego w skali wysokość osoby i długość cienia.

Zadanie 8 [SP geografia II.1, III.3 SPP ZP II.1, III.5 ZR II.1, III.5]

Sprawdź stopień zanieczyszczenia atmosfery pyłami wykonując zadanie identyczne jak na stanowisku 4 w pobliżu stacji BP. Porównaj uzyskane wyniki.

Podobieństwa .....

.....

Różnice .....

.....

Zadanie 9 [SP przyroda II.1 SP geografia II.1 SPP geografia ZR II.1]

Znajdujesz się przed budynkiem kościoła.

- A. Podaj pod jakim jest wezwaniem .....
- B. Poszukaj informacji kiedy rozpoczęto budowę kościoła .....
- C. Jakie materiały wykorzystywano przy jego budowie? .....

C. Na podstawie wyglądu zewnętrznego odpowiedz czy budowla jest już ukończona.

TAK   NIE

D. Jeśli zaznaczyłeś/aś nie, to podaj czego jeszcze brakuje budowli.

.....

.....

Zadanie 10 [SP geografia II.2 i 5 SPP geografia ZP II.1 i 5 ZR II.1 i 8]

Na podstawie analizy rozkładu jazdy MPK i własnej wiedzy oceń połączenie komunikacyjne Wrzosowiaka z centrum miasta. Ocenę uzasadnij dwoma argumentami.

ocena .....

uzasadnienie .....

.....

.....

.....

Zadanie 11 [SP geografia II.1, III.7 i 8 SPP geografia ZP II.5 ZR II.1]

Czy warto mieszkać na Wrzosowiaku? Uzasadnij swój wybór.

.....

.....

.....

Bibliografia

1. Haładyj T., Portret Al. Wojska Polskiego, <http://miasta.gazeta.pl/czestochowa>, 17.05.2007
2. Snoch B., 2002. Mała encyklopedia Częstochowy, Towarzystwo Przyjaciół Częstochowy, Częstochowa
3. Zwoliński M., 1997. Przewodnik po Częstochowie, Częstochowa
4. Zygmunt J. (red) Przyroda Częstochowy stanowiska przyrodnicze według dzielnic 2010-2019 www.czestochowa.pl/przyroda
5. <https://encyklopedia.czestochowa.pl>

PRZYRODA (Dz.U. z 2017 r poz.356)

Cele kształcenia - wymagania ogólne

I. Wiedza.

1. Opanowanie podstawowego słownictwa przyrodniczego (biologicznego, geograficznego, z elementami słownictwa fizycznego i chemicznego).
2. Poznanie różnych sposobów prowadzenia obserwacji i orientacji w terenie.
3. Poznanie planów i map jako źródeł informacji geograficznych.
4. Poznanie układów budujących organizm człowieka (kostny, oddechowy, pokarmowy, krwionośny, rozrodczy, nerwowy).
5. Poznanie przyrodniczych i antropogenicznych składników środowiska, rozumienie prostych zależności między tymi składnikami.
6. Poznanie cech i zmian krajobrazu w najbliższej okolicy szkoły.

II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce.

1. Prowadzenie obserwacji i pomiarów w terenie w tym korzystanie z różnych pomocy: planu, mapy, lupy, kompasu, taśmy mierniczej, lornetki itp.
2. Wykonywanie obserwacji i doświadczeń zgodnie z instrukcją (słowną, tekstową i graficzną), właściwe ich dokumentowanie i prezentowanie wyników.
3. Analizowanie, dokonywanie opisu, porównywanie, klasyfikowanie, korzystanie z różnych źródeł informacji (np. własnych obserwacji, badań, doświadczeń, tekstów, map, tabel, fotografii, filmów, technologii informacyjno-komunikacyjnych).
4. Wykorzystanie zdobytej wiedzy o budowie, higienie własnego organizmu w codziennym życiu.
5. Stosowanie zasad dbałości o własne zdrowie, w tym zapobieganie chorobom.
6. Wskazywanie przystosowań organizmów do środowiska życia i zdobywania pokarmu.
7. Dostrzeganie zależności występujących między poszczególnymi składnikami środowiska przyrodniczego, jak również między składnikami środowiska a działalnością człowieka.

III. Kształtowanie postaw - wychowanie.

1. Uważne obserwowanie zjawisk przyrodniczych, dokładne i skrupulatne przeprowadzenie doświadczeń, posługiwanie się instrukcją przy wykonywaniu pomiarów i doświadczeń, sporządzanie notatek i opracowywanie wyników.
2. Dostrzeganie wielostronnej wartości przyrody w integralnym rozwoju człowieka.
3. Właściwe reagowanie na niebezpieczeństwa zagrażające życiu i zdrowiu.
4. Doskonalenie umiejętności dbałości o własne ciało, jak i najbliższe otoczenie.
5. Rozwijanie wrażliwości na wszelkie przejawy życia.
6. Doskonalenie umiejętności w zakresie komunikowania się, współpracy i działania oraz pełnienia roli lidera w zespole.
7. Przyjmowanie postaw współodpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego przez:
  - 1) właściwe zachowania w środowisku przyrodniczym;
  - 2) współodpowiedzialność za stan najbliższej okolicy;
  - 3) działania na rzecz środowiska lokalnego;
  - 4) wrażliwość na piękno natury, a także ładu i estetyki zagospodarowania najbliższej okolicy;
  - 5) świadome działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego i ochrony przyrody.

GEOGRAFIA – szkoła podstawowa (Dz.U. z 2017 r poz.356)

Cele kształcenia - wymagania ogólne

I. Wiedza geograficzna.

1. Opanowanie podstawowego słownictwa geograficznego w celu opisywania oraz wyjaśniania występujących w środowisku geograficznym zjawisk i zachodzących w nim procesów.
2. Poznanie wybranych krajobrazów Polski i świata, ich głównych cech i składników.
3. Poznanie głównych cech środowiska geograficznego Polski, własnego regionu oraz najbliższego otoczenia - "małej ojczyzny", a także wybranych krajów i regionów Europy oraz świata.
4. Poznanie zróżnicowanych form działalności człowieka w środowisku, ich uwarunkowań i konsekwencji oraz dostrzeganie potrzeby racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody.
5. Rozumienie zróżnicowania przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego świata.
6. Identyfikowanie współzależności między elementami środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego oraz związków i zależności w środowisku geogr w skali lokalnej, regionalnej i globalnej.
7. Określanie prawidłowości w zakresie przestrzennego zróżnicowania warunków środowiska przyrodniczego oraz życia i różnych form działalności człowieka.
8. Integrowanie wiedzy przyrodniczej z wiedzą społeczno-ekonomiczną i humanistyczną.

II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce.

1. Prowadzenie obserwacji i pomiarów w terenie, analizowanie pozyskanych danych i formułowanie wniosków na ich podstawie.
2. Korzystanie z planów, map, fotografii, rysunków, wykresów, diagramów, danych statystycznych, tekstów źródłowych oraz technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych.
3. Interpretowanie map różnej treści.
4. Określanie związków i zależności między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego, formułowanie twierdzenia o prawidłowościach, dokonywanie uogólnień.
5. Ocenianie zjawisk i procesów społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata.
6. Stawianie pytań, formułowanie hipotez oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego.
7. Podejmowanie nowych wyzwań oraz racjonalnych działań prośrodowiskowych i społecznych.
8. Rozwijanie umiejętności percepcji przestrzeni i wyobraźni przestrzennej.
9. Podejmowanie konstruktywnej współpracy i rozwijanie umiejętności komunikowania się z innymi.
10. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym.

III. Kształtowanie postaw.

1. Rozpoznawanie swoich predyspozycji i talentów oraz rozwijanie pasji i zainteresowań geograficznych.
2. Łączenie racjonalności naukowej z refleksją nad pięknem i harmonią świata przyrody oraz dziedzictwem kulturowym ludzkości.
3. Przyjmowanie postawy szacunku do środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz rozumienie potrzeby racjonalnego w nim gospodarowania.
4. Rozwijanie w sobie poczucia tożsamości oraz wykazywanie postawy patriotycznej, wspólnotowej i obywatelskiej.
5. Kształtowanie poczucia dumy z piękna ojczystej przyrody i dorobku narodu (różnych obiektów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego własnego regionu i Polski, krajobrazów Polski, walorów przyrodniczych, kulturowych, turystycznych oraz sukcesów polskich przedsiębiorstw na arenie międzynarodowej).
6. Kształtowanie pozytywnych - emocjonalnych i duchowych - więzi z najbliższym otoczeniem, krajem ojczystym, a także z całą planetą Ziemią.
7. Rozwijanie zdolności percepcji najbliższego otoczenia i miejsca rozumianego jako "oswojona" najbliższa przestrzeń, której nadaje pozytywne znaczenia.
8. Rozwijanie postawy współodpowiedzialności za stan środowiska geograficznego, kształtowanie ładu przestrzennego oraz przyszłego rozwoju społeczno-kulturowego i gospodarczego "małej ojczyzny", własnego regionu i Polski.

9. Przełamywanie stereotypów i kształtowanie postawy szacunku, zrozumienia, akceptacji i poszanowania innych kultur przy jednoczesnym zachowaniu poczucia wartości dziedzictwa kulturowego własnego narodu i własnej tożsamości.

GEOGRAFIA – szkoła ponadpodstawowa ZP (Dz.U. z 2018 r poz.467)

I. Wiedza geograficzna.

1. Poznawanie terminologii geograficznej.
2. Zaznajomienie z różnorodnymi źródłami i metodami pozyskiwania informacji geograficznej.
3. Poznanie zróżnicowania środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji.
4. Poznanie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej (przyrodniczej, społeczno-gospodarczej i kulturowej) w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.
5. Rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek - przyroda.
6. Rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody i zachowania dziedzictwa kulturowego.

II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce.

1. Korzystanie z planów, map fizycznogeograficznych i społeczno-gospodarczych, fotografii, zdjęć lotniczych i satelitarnych, rysunków, wykresów, danych statystycznych, tekstów źródłowych, technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz geoinformacyjnych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych.
2. Interpretowanie treści różnych map.
3. Identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego (przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego).
4. Formułowanie twierdzeń o podstawowych prawidłowościach dotyczących funkcjonowania środowiska geograficznego.
5. Ocenianie zjawisk i procesów politycznych, społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata.
6. Przewidywanie skutków działalności gospodarczej człowieka w środowisku geograficznym.
7. Krytyczne, odpowiedzialne ocenianie przemian środowiska przyrodniczego oraz zmian społeczno-kulturowych i gospodarczych w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.
8. Wykonywanie obliczeń matematycznych z zakresu geografii fizycznej i społeczno-ekonomicznej w celu wnioskowania o zjawiskach i procesach geograficznych.
9. Rozwijanie umiejętności komunikowania się i podejmowania konstruktywnej współpracy w grupie.
10. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

III. Kształtowanie postaw.

1. Rozwijanie zainteresowań geograficznych, budzenie ciekawości świata.
2. Docenianie znaczenia wiedzy geograficznej w poznawaniu i kształtowaniu przestrzeni geograficznej.
3. Dostrzeganie aplikacyjnego charakteru geografii.
4. Podejmowanie refleksji nad pięknem i harmonią świata przyrody, krajobrazów przyrodniczych i kulturowych oraz osiągnięciami cywilizacyjnymi ludzkości.
5. Rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, ochrony elementów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz konieczności rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych.

6. Przyjmowanie postawy patriotycznej, wspólnotowej i obywatelskiej.
7. Kształtowanie więzi emocjonalnych z najbliższym otoczeniem, regionem oraz krajem ojczystym.
8. Kształtowanie postawy zrozumienia i szacunku dla tradycji, kultury i osiągnięć cywilizacyjnych Polski, własnego regionu i społeczności lokalnej oraz dla ludzi innych kultur i tradycji.
9. Przelamywanie stereotypów i kształtowanie postaw solidarności, szacunku i empatii wobec Polaków oraz przedstawicieli innych narodów i społeczności.

GEOGRAFIA – szkoła ponadpodstawowa ZR (Dz.U. z 2018 r poz.467)

Cele kształcenia - wymagania ogólne dla zakresu rozszerzonego obejmują również wymienione wyżej cele dla zakresu podstawowego.

I. Wiedza geograficzna.

1. Rozumienie specjalistycznych pojęć i posługiwanie się terminami geograficznymi.
2. Rozszerzenie wiedzy niezbędnej do zrozumienia istoty zjawisk oraz charakteru i dynamiki procesów zachodzących w środowisku geograficznym w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.
3. Identyfikowanie sieci powiązań przyrodniczych, społecznych, kulturowych, gospodarczych i politycznych w przestrzeni geograficznej.
4. Zaznajomienie z geoinformacyjnymi narzędziami analizy danych geograficznych.
5. Rozumienie możliwości wykorzystania technologii geoinformacyjnych w poznawaniu świata i identyfikowaniu złożonych problemów środowiska geograficznego.
6. Integrowanie wiedzy przyrodniczej, społecznej, ekonomicznej i humanistycznej.

II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce.

1. Prowadzenie obserwacji i pomiarów w terenie, opracowanie i prezentacja wyników, analizowanie pozyskanych danych oraz formułowanie wniosków na ich podstawie.
2. Analizowanie i wyjaśnianie zjawisk i procesów geograficznych oraz zróżnicowania przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego świata.
3. Wykonywanie podstawowych map z wykorzystaniem narzędzi GIS.
4. Formułowanie twierdzeń o prawidłowościach dotyczących funkcjonowania środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego oraz wzajemnych zależności w systemie przyroda - człowiek - gospodarka.
5. Stawianie pytań, formułowanie i weryfikacja hipotez oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego.
6. Kształtowanie umiejętności wieloaspektowego postrzegania przestrzeni i wyobraźni przestrzennej.
7. Waloryzowanie zjawisk i procesów przyrodniczych oraz wartościowanie zachowań i działalności człowieka w środowisku geograficznym.
8. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w analizie i ocenie przemian przestrzeni geograficznej.
9. Prognozowanie przemian zachodzących w środowisku przyrodniczym i społeczno-gospodarczym.
10. Wykorzystanie narzędzi GIS w analizie i prezentacji danych przestrzennych.
11. Analizowanie zjawisk i współzależności zachodzących w środowisku geograficznym z wykorzystaniem różnych map ogólnogeograficznych i tematycznych.

III. Kształtowanie postaw.

1. Rozwijanie dociekliwości poznawczej, ukierunkowanej na poszukiwanie prawdy, dobra i piękna.
2. Kształtowanie przekonania o użyteczności edukacji geograficznej dla osobistego rozwoju człowieka oraz aktywności społecznej.
3. Rozumienie pozautilitarnych wartości elementów środowiska geograficznego i krajobrazów.
4. Docenianie znaczenia dóbr kultury i zasobów przyrody w życiu człowieka, rozumienie konieczności

racjonalnego ich użytkowania i ochrony.

5. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za stan i jakość środowiska geograficznego, kształtowanie ładu przestrzennego oraz przyszły rozwój społeczno-kulturowy i gospodarczy własnego regionu, Polski i świata.

6. Uważliwienie na wartość i znaczenie cennych obiektów przyrodniczych i kulturowych, należących do dziedzictwa lokalnego, regionalnego, narodowego i ponadnarodowego.

7. Przekonanie o potrzebie odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym i obywatelskim na rzecz rozwoju lokalnego, regionalnego oraz Polski.

8. Rozumienie potrzeby tworzenia równych szans w rozwoju społecznym i gospodarczym dla różnych obszarów w Polsce i na świecie oraz konieczności stosowania zasady pomocniczości.